

ASYA'DA YENİ KÜTÜPHANE ANLAYIŞI*

D. R. KALIA

Asya kütüphanelerinin, buldukları kıt'anın özelliklerini ve orada meydana gelen değişiklikleri göz önünde tutarak ihtiyaçları karşılamak için ek sorumluluklar yüklenmeleri gerektir. Asya'daki ekonomik ve sosyal gelişme Batı Avrupa, Kuzey Amerika ve Sovyetler Birliğindeki gelişmelerden ayrı bir yön takip etmektedir. Bu memleketlerde kullanılan sistem ve metotlardan ve edinilen tecrübelerden çok şey öğrenilebilse dahi Asya'da bunları aynen tatbik etmek imkân dahilinde değildir. Bundan ötürü Asyalıların karşılaştıkları problemleri kendilerinin çözmesi ve gerekli olan yerlerde kendilerine uygun değişik metotlar ve teknikler geliştirmeleri icap etmektedir. (Çünkü yaratmak hayattır, tekrar ve taklit değildir). Bu kural kütüphaneler de dahil olmak üzere her sahaya uygulanabilir.

Kütüphaneler Asyanın sosyal ve ekonomik gelişmesinde aktif olarak çalışmalıdırlar. Sadece birer pasif kitap deposu olarak kalmakta devam edemezler. Daha geniş bir görüşe sahip olmalı ve gelişme çabalarının her alanında dinamik bir rol oynamalıdırlar.

Öbür memleketlerdeki kütüphanelerin aksine Asya kütüphaneleri kademik şahısların ve imtiyazlı sınıfın eğitim ve eğlence için okuma ihtiyaçlarını karşılayan yerler olarak kabul edilirler. Sınırlı imkânlarla sahip olanlar, okulları ve kütüphaneleri erişemeyecekleri yerler olarak kabul ederler.

Halen Asya nüfusunun çoğunluğunu teşkil eden okuma yazma bilmeyenler halk kütüphaneleri hizmetlerinden mahrumdurlar. Kütüphanelerin yalnız okuma yazma bilenler için olduğu teorisi Asya'da kabul edilemez. Halkın büyük bir çoğunluğuna hizmet etmeyen bir müesseseye, onların maddi ve manevi yardımlarını nasıl bekleyebilir? Bu sebeple Asya halk kütüphaneleri okuma yazma bilmeyenlere de hizmet etmelidir. Bilhassa kütüphanelerin görevlerini tam olarak yapabilmeleri için kitap ve benzeri yayınlarla beraber göze ve kulağa hitap eden eğitim araçlarına da fazlaca yer vermeleri gerekmektedir. Kütüphaneler

*) 29 Mart 1961 tarihinde Türk Kütüphaneciler Derneği adına verilen konferansın metnidir.

göze ve kulağa hitap eden eğitim araçları yapan müesseselerle işbirliği yapmalıdırlar. Göz ve kulağa hitap eden eğitim araçları meyânında hazırlanan yazısız afişler bir çok bölgelerde başarı ile kullanılmıştır. Deney olarak Delhi Halk Kütüphanesi okuma yazma bilmeyen istasyon hammallarına ve ayakkabı tamircilerine bu yolda yardım etmeye çalışmıştır. Özel filimler gösterilmiş ve onları tartışmalar takip etmiştir. Ayakkabı tamircilerinin ilgilerini devam ettirmek üzere tanınmış ustalar tarafından, piyasaya yeni gelen lâstik topukların çakılması konusunda uygulama dersleri verilmiştir. «Okuma yazma bilmeyenlere halk kütüphanesi hizmeti» ilk anda kulağa tuhaf gelebilirse de bu Asyanın hakiki ihtiyacıdır. Halk Kütüphanelerinin okuma yazma bilenlere hizmet etmek üzere kâfi maddi imkânları yokken okuma yazma bilmeyenleri nasıl hizmet edebilecekleri sorulabilir. İşin başlamasına ve çalışma meotlarının kurulmasına bir kere müsaade edilsin.

Plânlayıcılar ekonomik ve sosyal gelişmenin kurulması için kütüphanelerin önemli müesseseler arasında bulunduğunu tam olarak anlamamışlardır. 1959 senesine kadar Birleşmiş Milletler Teknik Yardım Teşkilâtı dahi kütüphaneleri ekonomik gelişmeye yardım edebilecek müesseseler olarak kabul etmemiştir.

Bir çok Asya memleketlerinde tatbik edilmekte olan ekonomik plânlamaların tetkiki sonucu, kütüphanelere plânlayıcılar tarafında muhafazakâr bir gözle bakıldığını açıklamaktadır. Kütüphanelere ayrılan tahsisat çok az olup umumî bütçenin önemsiz bir kısmını teşkil eder. Kütüphanelerde genel olarak kâfi kolleksiyon, eleman ve teçhizat bulunmamaktadır. Kaçınılmaz kötü sonuçlar plânlama yapanların aslında haksız olan hükümlerini maalesef desteklemektedir. Böylece bir fasdaire meydana çıkar: parasızlıktan doğan düşük kalitede servis, düşük kalitede servisten dolayı tahsisat alamamak. Bu durum yalnız Asya'daki kütüphaneler için değil bütün dünya kütüphaneleri için büyük bir mücadele sebebidir. Halkın ve plânlayıcıların itimadını kazanmak ve onların ilgilerini üzerine çekebilmek için kütüphanelerin memleketin gelişme plânlarında daha büyük sorumluluklar yüklenmeleri gerekmektedir. Lüzumlu olan tahsisatı temin edebilmek için bundan daha emin bir yolumuz olamaz. Bu görüşe kütüphane servisinin memleketin gelişme çabastı kaynaşması denir.

Şimdi, kütüphanelerin Asya'nın gelişme mücadelesine ne suretle yardım edebileceklerini gözden geçirelim

1. Plânlama

Halen Asya'da ekonomik plânlama konusunda üç ayrı uygulama

göze çarpmaktadır. Çin'deki devlet yatırımı, Japonyadaki özel yatırımlar ve her ikisinin karışımı olan Hindistan'daki devlete ait ve özel yatırımların «Devlet plânlaması» adı altında çalışması... Kütüphane servisi bakımından önem taşıdığı ve diğer Asya memleketleri tarafından yaygın olarak kabul edildiği için Hindistan'daki tatbikatı etraflı olarak görelim. Hindistan'da yapılan deney dünya tarihinden eşsizdir. Çünkü demokratik bir şekilde her seviyedeki halkın iştiraki ile, çok parti esasına dayanarak seçilmiş guruplar tarafından yürütülmektedir. Hindistan'daki örneğin bir çok diğer Asya memleketlerinde de tatbik edilmekte olması sebebiyle başarıya ulaşması veya ulaşmaması bu memleketler için de çok önem taşımaktadır. Hindistandaki tatbikatın başarıya ulaşmasını teminde kütüphanelerin büyük yardımları dokunabilir. Plânlanmanın her safhasında yardımcı olabilirler. Bir insanın verdiği hüümlerin sıhhati o konudaki bilgisinin sağlamlığına bağlıdır. Sıhhatli plânlama yapanların gerekli bilgiye sahip olmaları icap etmektedir. Bunun için ise iyi kütüphane hizmetine ihtiyaç vardır. Meslek sahipleri ahalarındaki son gelişmelerden haberdar olmalıdırlar. Halkı karşılaştıkları problemler içinde eğitime tabi tutmak ve gelişme plânlarının etirdiği yeniliklerden haberdar etmek lâzımdır. Uygulamaya tesirli süette yardım etmek için bunu çeşitli metotlarla halka yaklaştırmak gerektir. Yapıcı olan her çalışmada halkın moralini anlayarak ve bulunukları durumu takdir ederek davranmak gerektir.

Kütüphaneci gözü ile, maalesef, Hindistan'da zararlı bir gelişme oluşu müşahade edilmektedir. Ve bundan daha fazla teessüfe şayan olan nokta da bu hatanın diğer Asya memleketleri tarafından takip edilmesidir. Hindistan Hükümeti Beş yıllık plânı yaymak ve halk e işbirliği sağlamak için yüzlerce enformasyon merkezi açmıştır. Bu çalışmaların halk kütüphanelerine verilmesi daha iyi sonuçlar alınmasını ve daha az masraf yapılmasını temin edebilirdi. Sorumlu makamlar, muhtemelen, lüzumlu olan parayı kütüphaneler adına temin edemeyeceklerini ve bunları idare edecek şartlara da kütüphaneci adını verdikleri takdirde yüksek maaş veremeyeceklerini düşünmüşlerdir. Kısa zamanda, Neşriyat Dairesinin yayıncı broşürlerin halkı mahallî ve millî problemler konusunda aydınlatmaya kâfi gelmediği anlaşıldı ve derhal bu merkezlere kitaplar ilâve edildi. Koleksiyonlar büyümeye başladı ve bunları idare için de kütüphaneciler tayin edildi; fakat hala resmi makamlar bu merkezleri KÜTÜPHANE ve idare edenleri de KÜTÜPHANECİ olarak adlandırmayı kâile hazır değillerdir. Delhi Halk Kütüphanesi UNESCO'nun kılavuz

projesi olarak kitap servisine ilâveten sosyal eğitim çalışmaları, konferanslar, gurup münakaşaları tiyatrolar, konserler ve film gösterileri ile bir cemiyet merkezi hüviyetine sahip olarak çalıştığı halde plânlayıcılar kütüphanenin bu cephelerinden haberdar görünmemektedirler. (Delhi Halk Kütüphanesinin çalışmaları UNESCO tarafından değerlendirilmiş ve «Delhi Halk Kütüphanesi» adı altında yayınlanmıştır.)

2. Toplum gelişmesi

Asya halkının %80 inden fazlası köylerde yaşar. Yaşama standartları, dünyada en düşük seviyede olanlar arasındadır. Eğer bu halkın çoğunluğu kalkınmazsa sosyal ve ekonomik gelişmenin hiç bir manası kalmıyacaktır. 1952 yılı Ekim ayında Hindistan'da başlayan toplumu halkı dırma programı bu gaye ile başlamış ve o zamandan bu yana diğer Asya memleketlerine de değişik isimlerle yayılmıştır. Bu, hükümetin desteği ile köylülerin kendi kalkınmalarını esas alan bir programdır. Hükümetin iştiraki teknik rehberlik ve maddi yardımlar sahasına inhisar eder. Programın gayesi fertlerde kendilerine güven sağlamak, toplumu uyanık bir hale getirmek ve köyleri kendi kendini idare eden guruplar haline getirebilmektir. Seçilen köy meclisleri, kooperatifler ve zirai dernekler gibi halk müesseseleri vasıtasıyla toplum halinde düşünme ve kollektif faaliyet teşvik edilmektedir. Köy halkının %70 inin mesned olan ziraat programda başta gelmektedir. Diğer gayeler arasında, daha iyi haber alma tesislerinin kurulması, sıhhat ve temizlik şartlarının geliştirilmesi, daha iyi evler, daha geniş eğitim ve kadın ve çocuklara yardım imkânları, küçük sanayi gelişmesi vardır. Bu gün, Hindistan'daki köylülerin hepsi bunlardan faydalanmaktadır.

Kütüphaneler hizmetlerini birleştirerek bu programı aktif bir şekilde destekleyebilirler. Bütün halka, köyü geliştirmek için çalışanlara kooperatif cemiyet işçilerine kitaplar ve bilgi temin ederler, öğretici ve eğlendirici programlar tertip edebilirler. Bu programın başlamasında hemen sonra kütüphaneler yukarıda adı geçen hizmetlere başladılar, fakat parasızlıktan ötürü beklenen başarıya ulaşamadılar. Aynı şekilde Seylan, Siyam, Endonezya, ve Filipinlerde ve Birleşik Arap Cumhuriyetinde de temel Eğitim adı altında çalışmalar yapıldı. Bu tip çalışmalar üzerinde daha dikkatle durmaya ihtiyaç vardır.

3. Okuma yazma programının desteklenmesi ve yetişkinler için yayınlar hazırlanması.

Asya'da ve bilhassa köylerde okuma yazma bilmeyenlerin sayısı çok yüksektir. %5 ile 98 arasında değişir. Hattâ okuma yazma bilenler diye adlandırılanlar arasında bile kitaplardan faydalanacak kadar ma-

bir olmayanlar bulunabilir. Asya memleketleri okuma yazma bilmeyenlerin sayısını azaltmaya muhtelif derecede ehemmiyet vermekte ve bununla savaşılmaktadır. İlk öğretim mecburiyeti konulmaktadır. Karşılaşılan en büyük engel kâfi miktarda okuma malzemesinin bulunmamasıdır. Hazır okuma malzemesi olmadığı takdirde yeni okuma yazma öğrenenler tekrar cehalete dönebilirler. Köylerdeki çocukların çoğu ilk eğitimden daha ileri gidememektedirler. Okuma imkânlarının olmaması sebebiyle onlar da zamanla okuma yazma kabiliyetlerini kaybetmektedirler. Kütüphaneler okuldan okuma yazma kabiliyetleri daha tam nası ile olgunlaşmamış olarak mezun olan bu gençlere basit bir dil ile yazılmış kolay okunabilen kitaplar temin edebilirler. Hattâ icap ettiği takdirde kütüphaneler bu tip malzemenin hazırlanmasını temine çalışmalıdırlar. 1952 yılında Delhi Halk Kütüphanesi okuma yazması ayıf olan yetişkinler için basit kitaplar hazırlanması probemini ele almış ve bu güne kadar basit dille yazılmış 40 kitap hazırlatmış bulunmaktadır. Hazırlanmasında mütehaşsıslar çalıştırılmış olan bu kitapları ususi yayınevleri basmaktadır. Başlangıçta bunların satışını kütüphanelerin desteklemesi ihtiyacı duyulmuştu. Bir kütüphanenin böyle bir işe sarılmış olması ilk başta geleneklere uygun olmaması bakımından teeddütle karşılandı; fakat kısa zamanda memleketin bir çok yerlerindeki kütüphanelerin de aynı yolda yürüdükleri görüldü. UNESCO bu tip kitapların hazırlanmasında çalışmak üzere Karaşi'de bir merkez kurmuştur. Kütüphaneler yazarlara ve yayınevlerine pek çok bakımdan yardımcı olabilirler. Meselâ kitapların başarılı olup olmadığını ortaya koyacak üzere sergiler tertipleyebilirler. Böyle bir sergi dünyanın her köşesinden 80 in üstünde memlekette toplanan kitaplarla 1953 yılında Delhi'de açılmıştı. Kütüphaneler yazarların ve yayınevlerinin dikatini çekmek üzere mimimum standartları içine alan direktifler yayınlayarak ta onlara yardımcı olabilirler. Böyle bir direktif 1953 yılında Delhi Halk Kütüphanesi tarafından yayınlanmıştı. Hindistan hükümeti ve bazı Asya memleketleri geniş halk kütlelerine hitap eden basit dille yazılmış eserlerden en iyisine verilmek üzere mükâfatlar tertip etmişlerdir.

4. Yeni okuyucular için okuma malzemesi temini.

Genel eğitim ve okuma yazma öğretme kampanyaları sonucu olarak yeni okuma yazma öğrenenler arasında bir okumayı sevenler gurumunda doğduğu görüldü. Bu yeni okuyucu sınıfı değişik yaşlarda olabilir. Bu guruplar okuma kabiliyetini iyice kazanmış ve okuma istekleri lişmiş şahıslardan meydana gelmektedir. Bunlar için çok miktarda

okuma malzemesine ihtiyaç vardır. Eldeki imkânlardan en iyi şekilde faydalanarak bir seçme yapmalı ve bu tip okuyucular için kitap basılması teşvik edilmelidir. Bu mevzuda da kütüphaneler çok faydalı olabilirler. 1959 yılında Delhi Halk Kütüphanesinde uzunca bir araştırma neticesinde bu konuda bir rapor hazırlanmış ve UNESCO tarafından bastırılmıştır. Aynı yıl UNESCO tarafından Madras'ta tertiplenen bir seminerde bu raporun da münakaşası yapılmıştı. Aynı rapor 1960 yılında UNESCO tarafından Delhi'de tertiplenmiş olan seminerde de takdim edilmiştir.

5. *Çocuklar ve Gençler için okuma malzemesinin temini.*

Bu guruplara dahil okuyucular için de okuma malzemesi çok azdır. Asya dilleri ile yazılmış resimli çocuk kitaplarına pek az raslanır. Talebeler tarafından ders kitaplarına ilâve olunarak okunmak üzere hazırlanan hazırlanan kitap ve dergilerin kalitesi çok düşük olup derslerin konularıyla alakaları çok azdır. Japonya hariç Asyada gençler için kitap temini üzere çalışma yapılmamaktadır. Kütüphaneler bu guruplar için materyal hazırlanması mevzuunda da biraz evvel bahsettiğimiz şekilde ön ayak olabilirler. Delhi Halk Kütüphanesi her sene dünyanın dört köşesinden gelen çocuk kitaplarıyla bir sergi açmaktadır. Ayrıca Delhi Halk kütüphanesi yabancı dilde basılmış resimli kitapların üstüne mahalli dilde çeviriler ekleyerek bu eksikliği doldurmaya çalışır. Delhi Halk Kütüphanesi 1960 yılında çocukların okuma durumlarını ve ilgilerini tesbit etmek üzere bir araştırma yapmış ve bu araştırmanın raporunu UNESCO tarafından bastırılmıştır.

6. *Yüksek öğretim için ders kitapları ve ders kitaplarına ilâve olunan okuma malzemesi.*

Mahalli lisanda kâfi miktarda yazılı kitap olmamasına rağmen üniversitelerde tedrisat artık mahalli lisan lehine değişmektedir. Bu mesele öğretim standardını düşürmektedir. Tedrisatın yabancı dillerde yapıldığı yerlerde de o dilde yazılı kitap temini için döviz bulmak güç olmaktadır. Amerika Birleşik Devletlerinin IMG programı bazı hallerde döviz eksikliği gidermeye çalışmakta ise de bu ihtiyacı tam olarak karşılamaktan çok uzaktır. Hindistan'da yabancı dillerle yazılmış kitapları tekrar basılması ve esas fiyatının üçte birine satılması üzerinde bir tecrübe yapılmaktadır. İngiliz Kültür Heyeti bu tecrübeyi daha genişletip diğer Asya memleketlerine de teşmil etmek için çalışmalar yapmaktadır. Yabancı kitaplar konusu ise hâlâ çözülmemiş bir problem halinde beklenmektedir. Japonya bu mevzuda da öncülük etmekte; bu tip kitapları geniş ölçüde tercüme ettirip bastırmaktadır. Ümit edelim ki diğer Asya

da daha çok kitaba ihtiyaç olacağını bildirerek bu hususta faydalı olabilirler. McGraw-Hill yayınevi Amerikan ders kitaplarından 50 tanesini Japonyada tekrar bastırdı. Bu kitaplar kalite bakımından Amerikada basılanlardan farksızdır. Buna rağmen bunlar esas fiyatın üçte birine satılmaktadır. Ümit edilir ki büyük yayınevleri de aynı yoldan yürürler.

7. Genel okuma malzemesi temini.

İyi kalitede genel okuma malzemesi bakımından da durum tatmin-târ olmaktan çok uzaktır. Bazı memleketlerde bu boşluğu doldurmak üzere çalışmalar yapılmaktadır. Hindistan'da bir Millî Kitap Fonu teşkil edilmiştir. Endonezya, Pakistan, Seylan ve Birleşik Arap Cumhuriyeti bu yolda çalışmalar yapmaktadır. Amerika'daki Franklin Publications programı Birleşik Arap Cumhuriyeti ve diğer bazı orta doğu milletleri ile işbirliği yaparak bu mevzuda çok müsbet çalışmalar yapmıştır. Bu problem ile yakından alakalı diğer bir husus tabasılan kitapların kalitesinin bozukluğudur. Umumiyetle basılan kitapla iltisiz olup kaliteleri düşüktür. Sonradan yapılan ciltler kitabın mayetini arttırmakta ve ekseriya cilt için ödenen para kitabın baskı masafı ile kıyas kabul edilmez bir halde bulunmaktadır. Hindistan'da nair ve ciltçileri yetiştirmek üzere bir Basım enstitüsü kurulmaktadır. Kütüphaneler yayınevleriyle işbirliği yaparak bu programı destekleyebilirler ve bunun neticesi olarak kütüphaneler için ciltli hususi baskı yapılmasını temini yoluna gidebilirler. Delhi'de yaptığımız bir araştırmada Hindistan'da basılan bir kitabın hayatının batı memleketlerinde asılmış olanların beşte birine tekabül ettiği öğrenilmiştir.

Millî, halk, araştırma ve akademik kütüphanelerin geleneksel fonksiyonlarından bahsetmedim. Çünkü Asya kütüphanelerinin bu servisle diğer yerlerdekinden farksızdır.

Asya'da kütüphane bibliyografik malzemesi bakımından büyük ek-klikler göze çarpmaktadır. Katalog kaideleri tercüme ve adapte edil-eli ve konu başlıkları yeniden düzenlenmelidir. UNESCO tarafından 1959 da Beyrut'da toplanan bir seminerde verilen karara uyarak Dewey Onlu Tasnifi'nin ve Amerikan Kütüphaneciler Derneği Katalog kaidele-nin Arapçaya tercümesi ve adaptasyonu için bir komite teşekkül et-iştir. Dewey Onlu Tasnifinin Arapça müsveddeleri hazır bir haldedir. İrkiyede de dahil olmak üzere diğer memleketlerde de aynı mealde lışmalar yapılmaktadır.

Müstakbel kütüphanecilerin memleketlerindeki ekonomik ve sosyal lışmeleri ve kütüphanecilik tekniğindeki son ilerlemeleri gayet

milletleri de aynı yolda yürüsünler. 1947 de Burma'da yüksek öğretimde kullanılacak kitapların tercümesini yaptırmak ve bunları bastırmak üzere bir tercüme bürosu kurulmuştur. Kütüphaneler hangi mevzuları iyi bilmeleri icap etmektedir. Böylece Asyadaki kütüphanecileri yeni mesuliyetler beklemektedir. Asya'daki kütüphanecilik eğitiminde tekniğe pek çok önem verilmektedir. Buna rağmen hızla kalkınan Asyada kütüphaneciliğin kazanmakta olduğu daha mühim sorumlulukları mesleki eğitimde ihmal edilmektedir. Bununla alakalı mühim bir problem de kütüphanecilik mevzuunda Asya dillerinde yazılmış meslek eserlerin azlığıdır. Bu konuda çok az çalışma yapılmış ve yapılmaktadır. Kütüphanecilik dernekleri bu eksikliği kapamak üzere çok yararlı çalışmalarında bulunabilirler.

Amerikan Haberler Büroları ve İngiliz Kültür Heyetleri Asyanın bir çok yerlerinde kütüphaneler açmışlardır. Asyanın bazı yerlerinde bunlar buldukları yerlerin yegâne kütüphaneleri durumundadırlar. Bu kütüphaneler çalıştıkları yerlerdeki mahalli kütüphanelere yeni teknikler ve kütüphanecilik anlayışı getirerek gelişmelerine yardımcı olmaktadır. Asyada bir çok yabancı kütüphaneci değişik yardım programlarından faydalanarak çalışmaktadır. Bilhassa, bunlar buldukları yerlerdeki kütüphanecilere yeni kütüphanecilik zihniyetini aşılabilirler, yalnız yabancı kütüphaneciler kendi memleketlerindeki teknik ve sistemlerin oralarda aynen tatbik edilmesini temin ile yetinmemelidirler. O muhitin özellik ve ihtiyaçlarına göre adapte edilmesine çalışmalıdırlar.

Asyanın kalkınmasında vazifeli milli ve milletlerarası fonlar kütüphaneleri yararlı olabilecekleri müesseseler olarak bulacaklardır. İleri memleketlerin kütüphanecilik dernekleri de Asya kütüphanelerine pek çok yönden yardımda bulunabilir. UNESCO'nun kütüphaneler için ayırdığı fon fızla artan ihtiyacı karşılayacak durumda değildir. Bu irkânlar hususi ve resmi diğer fonlarla desteklenmelidir.

SONUÇ :

Kütüphaneler toplumun sosyal ve ekonomik gelişmesinde rol oynayan müesseselerdir. Kütüphanelerin imkânları arttırılmalı ve yeni metotlar tatbik edilerek daha kullanışlı hale getirilmelidirler. Asyanın yaratıcı ruhunun kendi kendini ispat etmesi zamanı gelmiştir ve buna artık şiddetle ihtiyaç vardır.

Çev: İ. KUM